

Türkiye'nin yabancı çalışanları

6.5.2001 No. 720

Calışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı geçen ay yabancıların çalışmaları ve çalıştırılmalarının izne bağlanmasına ilişkin bir yasa tasarısını Bakanlar Kurulu'na sundu. Kamuoyuna yalnızca kaçak yabancı çalışanlara ve onları çalıştıranlara ödenecek cezalarla ilgili olarak yansıyan bu tasarı, önemli düzenlemeler öngörmektedir.

Günümüzde yürürlükte bulunan mevzuata göre, yabancıların ülkemizde bazı işlerde çalışmaları yasaktır. Ancak bu yasağın kapsamı dışında işlerde yabancıların çalışmaları veya çalıştırılmaları için bir izin alma zorunluluğu bulunmamaktadır.

Tasarı, Türkiye'de bağımlı (ücret, aylık, komisyon ve benzeri karşılığı) çalışan yabancılarla bağımsız (başka kişileri istihdam etsin veya etmesin kendi ad ve hesabına) çalışan yabancıların çalışma izinlerini düzenlemektedir. Yürürlükteki mevzuattan farklı olarak, yabancıların, Türkiye'de bağımlı ya da bağımsız çalışmaya başlamadan önce izin almaları öngörülmektedir. Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da daha çok taraflı sözleşmelerde tanıyan ayrıcalıklar bu izin koşulunu kaldıramamaktadır. (M.4)

Çalışma izni, genel ve özel olabilmektedir. Genel çalışma izni, iş piyasasındaki durumun ve çalışma hayatındaki gelişmelerin, iş piyasası koşullarının ve istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik konjonktür değişikliklerinin dikkate alınarak, belirli bir işyeri veya işletme ve belirli bir meslekte çalışmak üzere, yabancıların ikamet

izninin süresi ile hizmet akdinin veya işin süresine göre bir yıl süreli olarak verilmektedir.

Bu düzenlemede, belirli bir işyeri veya işletme ile belirli bir meslek belirlenmesi söz konusudur. Yabancı, istediği işi yapamamaktadır. Bir yıllık sürenin sonunda, aynı işyeri ve işletmede ve aynı meslekte çalışmak koşuluyla, izin süresi uzatılabilmektedir. Üç yıllık yasal çalışma süresinin sonunda, yabancı ücretlinin, aynı meslekte ve artık dilediği işverenin yanında çalışma olanağı doğmaktadır. Çalışmak üzere Türkiye'ye gelmiş olan yabancıların bakmakla yükümlü bulunduğu eş ve çocukları da, beş yıllık yasal ve kesintisiz ikamet sonrasında, genel çalışma izni alabilmektedir. (M.5) Bu düzenleme, Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi belirtilmedikçe geçerlidir.

Türkiye'de sekiz yıldan beri yasal ve kesintisiz olarak ikamet eden ve toplam altı yıllık yasal çalışması olan yabancılarla, süresiz ve herhangi bir işyeri, meslek ve bölgeyle sınırlı olmaksızın, özel çalışma izni verilmektedir. (M.6)

Tasarıda bağımsız çalışma konusundaki denetim sürmektedir. Bağımsız (kendi hesabına) çalışacak yabancılarla, en az beş yıldan beri yasal ve kesintisiz ikamet etmek koşuluyla, İçişleri Bakanlığının ve ilgili diğer Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğinde-

Yıldırım KOÇ

ki meslek kuruluşlarının görüşlerini almak suretiyle, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca izin verilmesi öngörülmektedir. Özel kanunlardaki yabancıların çalışmayacağı işlere dair hükümler saklıdır. (M.7)

Yabancıların çalışma izni istisnai durumlarda da verilmektedir. Bu konuda en önemli düzenleme, Avrupa Birliği'ne ilişkindir. Tasarının sekizinci maddesine göre, Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe, "Avrupa Birliği üyesi ülkeler vatandaşlarının ve bunların birlik üyesi ülkelerin vatandaşı olmayan eş ve çocuklarının... çalışma iznine ilişkin usul ve esaslar bu kanuna göre çıkarılacak yönetmelikle belirlenir." Buna göre, Türkiye, yabancıların çalışma iznini oldukça sıkı kurallara bağlarken, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı takınacağı tavra paralel olarak bir tavır geliştirecek kanalları açık tutmaktadır. Aynı maddede, "kanunlarda açık bir şekilde yetki verilen Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşlarınca sözleşme, ihale veya pazarlık usulleriyle mal ve hizmetlerin alımı, bir işin yapılması veya işletilmesi işlerinde çalışacak yabancılar" hakkında da aynı düzenleme getirilmektedir.

Tasarıda, çalışma izninden muaf tutulacak yabancıların, çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği belirtilmektedir.

(M.10) Yabancıların çalışma izni, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilecektir. (M.12) Ön çalışma izni, çalışma izni ve çalışma izninin uzatılması talebi, yabancıların kaçak çalıştığına ilişkin durumlarında reddedilmekte (M.14) veya iptal edilmektedir. (M.15)

Tasarı, Türkiye'de çalışan veya çalıştırılan yabancılarla ilgili bir merkezi veri bankasının Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan oluşturulmasını öngörmektedir. (M.20)

Yasanın uygulanmasının denetlenmesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı iş müfettişleri ile SSK sigorta müfettişleri sorumludur. Ayrıca, genel ve katma bütçeli kuruluşların denetim elemanlarının işyerindeki denetimleri sırasında, yabancıların durumunu da inceleme görevi bulunmaktadır. (M.21)

Tasarıda öngörülen cezalar yüksektir. Çalışma izni olmaksızın bir işyerinde ücret karşılığında çalışan yabancıya 500 milyon TL, işverene ise (herbir yabancı için) 2,5 milyar TL idari para cezası verilmesi öngörülmektedir. Gerekli izinleri almadan kendi hesabına çalışan yabancıya da 1,0 milyar TL idari para cezası verilmesi istenmektedir. İdari para cezası miktarları her takvim yıl başında yeniden değerlendirilerek artacaktır.

Tasarı ile değişiklik yapılması öngörülen kanunlardan bazıları şunlardır: 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu (M.34, 35) ; 6326 sayılı Petrol Kanunu (M.119) 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu (M.18, 26)